

Leonardas Kairiūkštis

Žymus Lietuvos miškininkas, profesorius, habilituotas biomedicinos mokslų daktaras, Lietuvos mokslų akademijos narys emeritas Leonardas Kairiūkštis gimė 1928 m. gruodžio 28 d. Papiškių k., Rokiškio raj. Mirė 2021 m. liepos 15 d. Kaune.

Akademiko L. Kairiūkščio tėvai buvo vidutiniai ūkininkai. Šeimoje buvo šešetas vaikų. Išsilavinimą įgijo baigdamas Čedasų šešiametę pradžios mokyklą (1941 m.), Pandėlio progimnaziją (1943 m.) ir Rokiškio Tumo–Vaižganto gimnaziją (1947 m.). Prisimindamas vaikystę, L. Kairiūkštis pasakojo, kad į Čedusus beveik 5 km brisdavo sniegu apsiavęs medinukus, bet nežiūrint nepritekliaus, šeimoje buvo labai lamingi, nuostabiai sutarė su kaimynais. Kadangi turėjo gražų balsą, tėvai norėjo, kad taptų vargonininku, kaip ir du jo broliai. Tačiau iš mažens jis buvo gabus ir žingeidus mokinys, išmoko lotynų, rusų, vokiečių, anglų kalbas, mokėjo susikalbėti latviškai bei lenkiškai. Jam gerai sekėsi ir tikslieji mokslai. Dar besimokydamas progimnazijoje, matematikos mokytojo buvo pavadintas „profesorium“. Net ir perėjus į gimnaziją ši pravardė jį pasivijo. Džiaugėsi, kad turėjo gerus mokytojus. 1947 m. baigęs gimnaziją, iš Rokiškio atvyko į Vilnių. „Nežinojau, kur stosi, nes įdomu buvo viskas – toks nenumaldomas troškimas žinių. O miškininko specialybė suviliojo, nes turėjo plačiausią mokymų programą. Tuometinė studijų programa Vilniaus valstybinio universiteto ir vėliau Lietuvos žemės ūkio akademijos miško mokslų fakultete, kur 1947 m. studijas pradėjo L. Kairiūkštis, apėmė virš 40 atskirų disciplinų. Besimokydamas aktyviai užsiiminėjau visuomenine veikla, vadovavau saviveiklininkų būreliui, skudučių ansamblui“ – viename interviu pasakojo akademikas.

1952 m. L. Kairiūkštis su pagyrimu baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją (dabar – Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademija) ir gavo miškų ūkio inžinieriaus diplomą. Dar būdamas ketvirtame kurse, gabus studentas buvo įdarbintas laborantu ką tik pradėjusiame veikti Lietuvos miškų institute Girionyse (Kauno r.). Jame prasidėjo mokslininko karjera. Jis, su pagyrimu baigęs studijas ir trumpai padirbęs miškininkystės katedros asistentu Lietuvos žemės ūkio akademijoje, įstojo į stacionarinę tuometinės TSRS Mokslų akademijos Miškų instituto aspirantūrą Maskvoje. Baigęs studijas aspirantūroje ir apgynęs mokslų kandidato (daktaro) disertaciją „Eglių–lapuočių jaunuolynų formavimas ir ugdomieji kirtimai Lietuvos TSR miškuose“, 1956 m. grįžo į Lietuvą ir tęsė tyrimus LMA Miškų ūkio institute (pavadinimas ir priklausomybė vėliau kelis kartus keitėsi),

įkurtame 1950 metais. 1968 m. TSRS MA Miškų ir medienos institute (Krasnojarske) apgynė žemės ūkio mokslų daktaro (habil. dr.) disertaciją „Produktyvių eglių–lapuočių formacijos medynų formavimo ir kirtimų moksliniai pagrindai“ (Lietuvos TSR atliktų tyrimų duomenimis). 1970 m. jam buvo suteiktas profesoriaus vardas. Grįžęs iš Maskvos, L. Kairiūkštis tęsė darbą būtent šioje mokslo įstaigoje. 1956 m. jis paskirtas Miško biologijos ir miškininkystės laboratorijos vedėju, vėliau daug metų vadovavo institutui, buvo direktoriaus pavaduotojas, instituto direktorius, instituto senato pirmininkas bei Ekologijos ir miškininkystės laboratorijos vedėjas. 1984–1987 m., laimėjęs tarptautinį konkursą, L. Kairiūkštis tapo Tarptautinio taikomosios sisteminės analizės instituto (IIASA) Austrijoje Gamtinės aplinkos programos vicedirektoriumi. 1972 m. išrinktas Lietuvos Mokslų akademijos tikruoju nariu. 1972–1984 m. – Lietuvos MA Chemijos ir biologijos mokslų skyriaus akademikas – sekretorius. 1992–1997 m. Lietuvos miškų instituto laboratorijos vedėjas, pirmosios Lietuvos valstybinės mokslo programos „Regiono vystymosi ekologinis tvarumas istoriniame kontekste: Lietuvos pavyzdžiu“ (ECOSLIT, 1992–1997 m.) vadovas. 1992 m. – LR Vyriausybės ministro pirmininko patarėjas, 1997–1999 m. Lietuvos miškų instituto vyriausias mokslo darbuotojas.

Akademiko L. Kairiūkščio mokslinių interesų sritys – miškininkystė, dendrochronologija, aplinkotyra, ekologija. Jo atlikti miško mokslų tyrimo darbai apėmė nemažą teorinių ir praktinių medynų produktyvumo didinimo klausimų. Ištyrė eglių–lapuočių medynų augimą ir formavimą, nustatė rūšių tarpusavio kaitos kiekinę išraišką, saulės energijos pasiskirstymo miško bendrijose dėsningumus bei racionalaus jos naudojimo galimybes, medžių vidurūšinius ir tarprūšinius santykius, medžių klasių produktyvumą, pateikė mišrių medynų medžių biologinę–ūkinę klasifikaciją. Kartu su bendradarbiais atskleidė principiniai naują medžių streso efekto biologinį dėsnį, nustatė pradinį miško cenožės susidarymo etapą, pagrindė produktyvių medynų–etalonų sudarymo teoriją, parengė būdus medynų struktūrai ir tankumui optimizuoti. Buvo sukurta vientisa produktyvių medynų formavimo sistema bei įvairios sudėties grynų ir mišrių medynų etalonų modeliai ir tikslinės programos jiems formuoti. Beje, mišrių medynų formavimo sistema ir etalonų modeliai bei medžių klasifikacija plačiai taikomi miškų ūkio praktikoje ne tik Lietuvoje.

Akademikas L. Kairiūkštis išleido 32 monografijas (iš jų 19 – su bendraautoriais), parašė per 1000 mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių, skaitė šimtus pranešimų šalies ir tarptautiniuose renginiuose. Jis – keturių išradimų autorius. Akademikas dirbo pedagoginį darbą Lietuvos žemės ūkio ir Vytauto Didžiojo universitetuose, paruošė per 20 mokslo daktarų, konsultavo habilituotų daktarų rengimą.

L. Kairiūkščio mokslinė veikla buvo įvertina ne vienu apdovanojimu. Už „mišriųjų miškų formavimo teorijos ir atrankinių kirtimų sistemos sukūrimą“ 1971 m. jam buvo paskirta Lietuvos TSR premija mokslo ir technikos srityje, o 2004 m. (kartu su A. Juodvalkiu ir R. Ozolinčiumi) už darbų ciklą „Produktyviausio miško teorijos sukūrimas ir jos taikymas krašto ekologinio tvarumo didinimui 1972–2002 m.“ Lietuvos mokslo premija. Jis buvo apdovanotas „Garbės ženkle“ ordinu (1978), dviem medaliais ir keliais TSRS Liaudies ūkio pasiekimų parodos aukso, sidabro ir bronzos medaliais. Už pasiekimus Europos miškininkystėje 1992 m. jam paskirta tarptautinė Vilhelmo Leopoldo Pfeilo premija. 1997 m. buvo išrinktas Švedijos Karališkosios žemės ūkio ir miškų akademijos užsienio nariu, o 1998 m. – Rusijos Petro Pirmojo mokslų ir menų akademijos tikruoju nariu. 2008 m. buvo apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino karininko kryžiumi, jam buvo suteiktas Rokiškio krašto garbės piliečio vardas. Už didžius nuopelnus Lietuvos

mokslui ir kultūrai jis apdovanotas Mokslų akademijos atminimo medaliu (2001), jam suteiktas Kauno rajono savivaldybės I lygio Garbės ženklas (2009).

Pastarojo meto mokslinės ir visuomeninės veiklos prioritetas buvo organizacijos „Consilia Academica“ („Kad Lietuva neišsivaikščiotu“), kurios tarybos pirmininku jis buvo, reikalai ir Pasaulio mokslininkų federacijos (WFS) kasmetiniai simpoziumai skirti galimų globalinių katastrofų prevencijai (Italija, Eriče), kurių kasmetinėse sesijose su pranešimais jis aktyviai dalyvavo du dešimtmečius. Be to, kartu su bendraautoriais rengė miškininkystės profilio vadovėlius. 2019 m. išleistas jo „Aiškinamasis miškininkystės terminų žodynas“ lietuvių, rusų, vokiečių ir anglų kalbomis su lotyniškais botanikos, zoologijos ir miško tipologijos terminų vardais. Žodyną autorius užbaigė žodžiais: „Parašiau, kaip galėjau, nori geriau – padaryk.“

Akademiko L. Kairiūkščio mokslinė veikla, pasiekimai ir apdovanojimai ištis daro įspūdį. Jis buvo žymiausias Lietuvos miškų mokslininkas, savo gyvenimą pašventęs Lietuvos didžiausiam turtui – miškams. Vienaame interviu kalbėdamas apie savo pašaukimą tapti miškininku pasakė: „Manau, radau savo pašaukimą, tą savo tikrąjį kelią, kuriuo visą laiką ėjau. Tikrai neįsivaizduoju prasmingesnės veiklos, kuria galbūt galėjau užsiimti. Didžiausias dalykas, ką man pavyko atrasti – tai vadinama medžių kalba.“.

Parengė
LMA Organizacinio skyriaus vyriausioji specialistė
Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

1. <http://miskininkas.eu/leonardas-kairiukstis-akademikas-igirdes-medziu-kalba/>
2. <https://www.pmsa.lt/leonardas-kairiukstis-miskas-buvo-ir-yra-svajone/>
3. L. Kairiūkščio asmens byla
4. Nuotraukos autorė: Virginija Valuckienė